

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 2 (24) // 2011 03 01-03 11

EESC

Rytų Europos studijų centras

Azerbaidžanas ir Turkmėnistanas ketina tiesti Transkaspijos dujotiekį

Šių metų kovo 1 d. Aščabade (Turkmėnistanas), Turkmėnistanos vyriausybė surengė tarptautinę konferenciją, skirtą įvertinti Kaspijos jūros regione tiesiamų dujotiekų poveikį aplinkai. Šioje konferencijoje didžiausias dėmesys buvo skirtas Turkmėnistanos gamtinių dujų transportavimo Kaspijos jūros dugnu (iš Turkmėnistanos į Azerbaidžaną) galimybėms, akcentuota, kad gamtinių dujų transportavimas jūros dugnu nutiestais dujotiekiais yra vienas saugiausių ir ekologiškiausių būdų, lyginant su kitais gamtinių dujų tiekimo būdais. Minėta konferencija surengta neatsitiktinai – Turkmėnistanas ir Azerbaidžanas rengiasi kartu įgyvendinti

Transkaspijos dujotiekio projektą, kuris sujungtų Turkmėnistaną ir Azerbaidžaną su Europos Komisijos plėtojamu Pietiniu dujų koridoriumi (PDK). Jei Transkaspijos dujotiekio projektas būtų sėkmingai įgyvendintas, juo Turkmėnistanas PDK galėtų tiekti 40 milijardų kubinių metrų gamtinių dujų kasmet. Priminsime, kad strateginis PDK tikslas – užtikrinti gamtinių dujų iš Vidurio Azijos ir Kaspijos jūros regionų tiekimą į ES maršrutą, kuriuo iki 2020 metų būtų tenkinama apytikriai 10-20 proc. ES dujų paklausos, o tai sudarytų apytikriai 60-120 mlrd. kubinių metrų dujų per metus. PDK apima šiuos strateginės svarbos dujotiekius arba jų projektus: ITGI, „Nabucco“, „Baltosios srovės“ (angl. *White Stream*) ir Transadrijos dujotiekį. Turkmėnistanas ir Azerbaidžanas artimiausiu metu ketina įvertinti Transkaspijos dujotiekio poveikį aplinkai, pradėtos derybos su užsienio energetinėmis kompanijomis dėl Turkmėnistanos gamtinių dujų telkinių įsisavinimo. Taip pat Turkmėnistanas dar 2010 m. vasarą pradėjo tiesti 1000 kilometrų ilgio „Rytų-Vakarų“ (angl. *East-West*) dujotiekį, skirtą transportuoti Turkmėnistanos gamtinių dujų telkinių, esančių šalies Šiaurės Rytuose, išteklius į Kaspijos jūros pakrantę. Rusijos ekspertų teigimu, labai tikėtina, kad, jei Transkaspijos dujotiekio projektas bus sėkmingai vystomas, tai itin paspartins Europos Komisijos remiamo „Nabucco“ dujotiekio projekto įgyvendinimą. Šiuo metu bet kokio dujotiekio Kaspijos jūros dugne tiesimui trukdo neišspręstas Kaspijos jūros teritorinių vandenų klausimas. Priminsime, kad su Kaspijos jūra besiribojančios valstybės (Rusija, Kazachstanas, Azerbaidžanas, Turkmėnistanas ir Iranas), iki šiol nesusitaria dėl Kaspijos jūros statuso, tačiau tiek Azerbaidžanas, tiek Turkmėnistanas laikosi pozicijos, kad tiesiant Transkaspijos dujotiekį pakanka gauti tik tų valstybių sutikimą, per kurių faktinius teritorinius vandenis (tai yra Azerbaidžano ir Turkmėnistanos) šis dujotiekis bus nutiestas. Bendras Azerbaidžano ir Turkmėnistanos Transkaspijos dujotiekio projektas leistų abiem šalims išspręsti ginčą dėl Kjapjazo (Sardaro) gamtinių dujų telkinio esančio Kaspijos jūroje juridinio statuso. Be to, ekspertų nuomone, Transkaspijos dujotiekis diversifikuotų Turkmėnistanos gamtinių dujų eksporto srautus ir

paskatintų Turkmenistano bendradarbiavimą su Vakarų valstybėmis energetikos srityje. Reikėtų akcentuoti, kad pats Turkmenistanas energetinį bendradarbiavimą su Europos valstybėmis supranta pirmiausiai kaip bendras pastangas įgyvendinant įvairių dujotiekių, einančių Kaspijos jūros dugnu, projektus. Pastarąją nuostatą Turkmenistano prezidentas Gurbanguly Berdymuchamedovas išsakė šių metų kovo 3-4 d. Singapūre (Singapūras) vykusioje konferencijoje, kurioje buvo pristatyta Turkmenistano gamtinių dujų sektoriaus plėtra ir šalies energetinių išteklių eksporto politika. Ekspertų teigimu, pastaruoju metu galima stebėti kintančią Turkmenistano energetinę politiką. Turkmenistanas palaipsniui atsisako pasyvios ir atsargios pozicijos, akcentuojančios, kad gamtines dujas Turkmenistanas parduoda savo pasienyje, nesikišdamas į jokių tarptautinius ginčus dėl dujotiekių infrastruktūros plėtros už Turkmenistano ribų. Nuo 2010 m. vidurio Turkmenistanas aktyviai palaiko Transkaspijos dujotiekio projektą, kurį sieja su jau minėtu PDK. Pavyzdžiui, 2010 m. liepą Turkmenistano prezidentas G. Berdymuchamedovas pirmą kartą susiejo Rytų-Vakarų dujotiekį su Transkaspijos ir „Nabucco“ dujotiekių projektais. 2010 m. lapkritį, Kaspijos jūros viršūnių susitikime, vykusiame Baku (Azerbaidžanas), Turkmenistano prezidentas G. Berdymuchamedovas nesutiko su Rusijos prezidento Dmitrijaus Medvedevo teiginiu, kad dujotiekių, kurie bus tiesiami Kaspijos jūros dugnu, tiesimui būtinas visų su Kaspijos jūros dugnu besiribojančių valstybių sutikimas. Kaip jau buvo minėta, Turkmenistanas, kaip ir Azerbaidžanas, laikosi pozicijos, kad dujotiekių tiesimui būtinas tik tų valstybių sutikimas, per kurių teritorinius vandenis dujotiekiai bus tiesiami. Pakitusi Turkmenistano energetinė pozicija ne tik leido šaliai užsitikrinti ES politinę paramą Transkaspijos dujotiekio tiesimui (tokią paramą išreiškė 2011 m. sausio mėnesį Ašchabade viešėje Europos Komisijos pirmininkas Jose Manuelis Barroso ir Energetikos komisaras Güntheris Oettingeris), tačiau ir pagerinti santykius su JAV. JAV, po keturių metų pertraukos, svarsto galimybę paskirti ambasadorių Turkmenistanui.

■ Parengta remiantis: *Jamestown.org, Kommersant.ru, Ng.ru*
(Nuotrauka iš *Jamestown.org*)

Armėnijai ir Azerbaidžanui eilinį kartą nepavyko susitarti Kalnų Karabacho klausimu

Šių metų kovo 5 d. Sočyje (Rusija), įvyko trišalis Armėnijos, Azerbaidžano ir Rusijos prezidentų susitikimas, kuriame buvo aptartas Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimo klausimas. Nors minėtame susitikime Armėnijos prezidentas Seržas Sargsianas, Azerbaidžano prezidentas Ilhamas Alijevas ir Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas pasirašė bendrą deklaraciją, tačiau susitikimo dalyviams taip ir nepavyko pasiekti esminės pažangos Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimo klausimu. Susitikimo metu bendrai priimtoje deklaracijoje tik atkartojamos ankstesnių Armėnijos ir Azerbaidžano dvišalių susitarimų, pasirašytų 2010 m. spalio 27 d. Astrachanėje (Rusija), nuostatos. Šių metų kovo 5 d. deklaracijoje, Armėnija ir Azerbaidžanas raginami paspartinti apskaitimo karo belaisviais procesą, spręsti visus iškilusius nesutarimus taikiomis priemonėmis bei pavesti Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Minsko grupei ištirti visus dvišalių paliaubų pažeidimus. Vien 2010 m. dėl Armėnijos ir Azerbaidžano paliaubų pažeidimo žuvo daugiau nei 20 žmonių. Priminsime, kad nuo 1992 m. ESBO Minsko grupė yra pagrindinis Kalnų

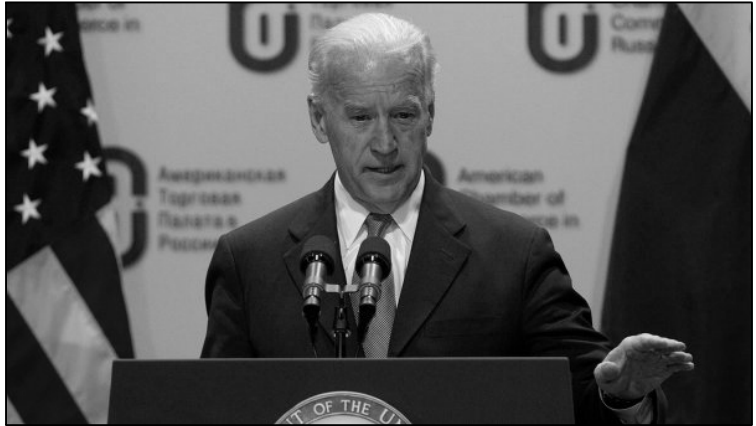
Karabacho konflikto sprendimo forumas, kuriame dalyvauja, Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Čekija, Prancūzija, Vokietija, Italija, Rusija, Švedija, Turkija ir JAV.

Pasak ekspertų, Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimas yra Rusijos prezidento D. Medvedevo (įsitraukusio į šio konflikto sprendimą pastaruosius dvejus metus) asmeninio prestižo klausimas. Kita vertus, nepaisant glaudžių Rusijos ir Armėnijos dvišalių santykių ir aktyvaus Rusijos prezidento D. Medvedevo dalyvavimo, bandant sureguliuoti Kalnų Karabacho konfliktą, Armėnija ir toliau nepripažįsta vadinamųjų „atnaujintų“ Madrido principų (įvardijančių pagrindines Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimo sąlygas), kuriuos ESBO Minsko grupė suformulavo dar 2009 metais. Azerbaidžanas, skirtingai nei Armėnija, pripažįsta „Madrido principus“, numatančius, kad okupuotos teritorijos palaiapsniui turi būti sugrąžintos Azerbaidžanui, karo pabėgėliai turi sugrįžti į savo namus, atkurti dvišalės prekybos ryšiai tarp Armėnijos ir Azerbaidžano, užtikrintas Kalnų Karabacho gyventojų saugumas ir galiausiai Kalnų Karabacho gyventojams turi būti leista laisva valia apsispręsti dėl tolesnio Kalnų Karabacho statuso. Jerevano abejingumas „Madrido principams“ verčia kitas ESBO Minsko grupės dalyves daryti naujus pareiškimus bei inicijuoti vis naujus, tačiau neefektyvius valstybių vadovų ir užsienio reikalų ministrų susitikimus, taip sudarant įspūdį, kad Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimo klausimas yra sprendžiamas. Pavyzdžiui, šių metų kovo 5 d. vykęs trišalis Armėnijos, Azerbaidžano ir Rusijos prezidentų susitikimas yra jau aštuntas iš eilės, tačiau konkrečių rezultatų kol kas pasiekti taip ir nepavyko. Kita vertus, ekspertų nuomone, Kalnų Karabacho konflikto sureguliuavimo klausimu abejingumą demonstruoja ne tik Armėnija. Nors Rusija nuo 2008 m. rudens yra „prisiėmusi“ Armėnijos ir Azerbaidžano tarpininkės vaidmenį ir teigia esanti suinteresuota taikiu Kalnų Karabacho konflikto sprendimu, Rusijai įtampa Pietų Kaukaze yra naudinga, nes leidžia išlaikyti savo įtaką regione, ypač Armėnijos atžvilgiu. Rusijos pastangas sureguliuoti konfliktą galima vertinti dviprasmiškai, Rusija suinteresuota paliaubų išlaikymu tarp Armėnijos ir Azerbaidžano, tačiau ne galutiniu konflikto sureguliuavimu. Reikėtų pažymėti, kad dėl pastaruoju metu pakitusios geopolitinės aplinkos Pietų Kaukazo regione, Armėnijos pozicijos, sprendžiant Kalnų Karabacho klausimą, artimiausioje ateityje tik silpnės, o karinio konflikto tikimybė tarp Armėnijos ir Azerbaidžano didės. Nepaisant glaudžių Armėnijos ir Rusijos dvišalių santykių ir karinės sąjungos, Armėnijos įsitraukimas į Pietų Kaukaze vykstančius tarptautinius procesus išlieka labai žemas, o Armėnijos karinio ir ekonominio potencialo atotrūkis nuo Azerbaidžano vis labiau didėja. Azerbaidžanas, kaip energetinių išteklių tranzito valstybė yra itin svarbi tiek Rusijai, tiek JAV, kurios „perkrovė“ savo tarpusavio santykius, JAV prezidentu tapus Barackui Obamai, o tai sukėlė įtampą dvišaliuose Rusijos ir Irano (besiribojančio su Armėnija) santykiuose. Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad kol nebus išspręstas Kalnų Karabacho konfliktas, sunkiai tikėtina, kad bus normalizuoti įtempti Armėnijos ir Turkijos santykiai. Be to, armėnų diasporos gyvenimo Kalnų Karabache sąlygos yra labai sudėtingos ir skatina armėnus emigruoti iš Kalnų Karabacho, o ne ten kurtis. Kalnų Karabachas nesulaukia jokių žymesnių užsienio investicijų, o viena pati Armėnija nėra pajėgi ekonomiškai išlaikyti viso Kalnų Karabacho regiono, esant užblokuotoms Armėnijos sienoms su Azerbaidžanu ir Turkija. Reikia įvertinti ir tai, kad nors Azerbaidžanas ir nesuinteresuotas karinio konflikto su Armėnija eskalacija, karinis konfliktas Kalnų Karabache gali pasitarnauti kaip autoritarinio Azerbaidžano režimo konsolidacijos ir legitimacijos veiksnys šalies viduje.

■ Parengta remiantis: *Jamestown.org, Kommersant.ru, RFE/RL*
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Maskvoje lankėsi JAV viceprezidentas Joe Bidenas

Šių metų kovo 9-10 d. Maskvoje (Rusija) su oficialiu vizitu viešėjo JAV viceprezidentas Joe Bidenas, kuris susitiko su Rusijos prezidentu Dmitrijumi Medvedevu ir ministru pirmininku Vladimiru Putinu. JAV viceprezidento J. Bideno vizitas Maskvoje turėjo patvirtinti JAV paramą dvišalių santykių „perkrovimo“ procesui, Rusijos prezidento D. Medvedevo paskelbtai šalies ekonomikos modernizacijai bei sustiprinti dvišalius JAV ir Rusijos verslo ryšius. Šių metų kovo 9 d. vykusiame susitikime su Rusijos prezidentu D. Medvedevu J. Bidenas akcentavo JAV

paramą Rusijos siekiui tapti Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) nare ir pabrėžė, kad JAV prezidento Baracko Obamos administracija remia dar 1974 m. JAV Kongrese priimtos Jacksono-Vaniko pataisos, numatančios prekybos suvaržymus su Rusija, panaikinimą. Rusija tikisi, kad JAV administracija galės paveikti Gruziją, iki šiol blokuojančią Rusijos stojimą į PPO procesą. Priminsime, kad Rusija bando tapti PPO nare nuo 1993 metų. 2008 m. balandžio pabaigoje Gruzija, protestuodama prieš Rusijos sprendimą panaikinti ekonomines sankcijas separatistinėms Abchazijos ir Pietų Osetijos teritorijoms, pasitraukė iš derybų dėl Rusijos narystės PPO proceso. Po 2008 m. rugpjūčio pradžioje įvykusio Gruzijos ir Rusijos karinio konflikto visi diplomatiniai santykiai tarp Gruzijos ir Rusijos buvo nutraukti. Šių metų kovo 10 d. Berne (Šveicarija) Rusija, po ilgos pertraukos, pirmą kartą inicijavo dvišales derybas su Gruzija Rusijos narystės PPO klausimu. Šiose derybose Gruzija Rusijai pasiūlė du variantus, kuriuos įgyvendinus Rusija galėtų tikėtis Gruzijos pritarimo jos narystei PPO: 1) legalizuoti pasienio perėjimo punktus tarp Rusijos ir jos kontroliuojamų Abchazijos bei Pietų Osetijos, leidžiant šiuose punktuose veikti Gruzijos muitinės tarnybai; 2) Rusijos pasienio punktuose su Abchazija ir Pietų Osetija dislokuoti ES pasienio pagalbos misijos atstovus, tai yra taikyti modelį, koks buvo įgyvendintas separatistinio Padnestrės regiono atveju. Rusija nesutiko nei su vienu iš Gruzijos siūlymu, todėl tolesnės Gruzijos ir Rusijos derybos šiuo klausimu įvyks ne anksčiau kaip šių metų balandį. Kita vertus, ekspertų nuomone, bet kokie JAV pareiškimai dėl paramos Rusijos stojimui į PPO šiuo metu yra nepagrįsti dėl kelių priežasčių. *Pirma*, JAV nesiruošia kištis į Rusijos ir Gruzijos dvišalį ginčą PPO klausimu, nes bet koks JAV spaudimas Gruzijai galėtų būti klaidingai suprastas kaip JAV paramos Gruzijos teritoriniam vientisumui susilpnėjimas. *Antra*, JAV prezidentas B. Obama nekontroliuoja JAV Kongreso, kur šiuo metu daugumą vietų turi Respublikonų partija, todėl Jacksono-Vaniko pataisos artimiausiu metu atšaukti bus neįmanoma.

Kita svarbi tema, vyravusi J. Bideno susitikimuose su D. Medvedevu ir V. Putinu – JAV ir Rusijos bendradarbiavimas priešraketinės gynybos klausimais. J. Bidenas Rusijos prezidentui D. Medvedevui pažadėjo, kad JAV stengsis parengti darbinį planą dėl JAV ir Rusijos bendradarbiavimo priešraketinės gynybos klausimais. Rusijos ekspertų teigimu, Rusijos ir JAV/NATO bendros iniciatyvos priešraketinės gynybos srityje, dėl savo karinių ir techninių savybių nesuderinamumo, tėra tik blefas ir klaidinga informacija, kurią skleidžia Rusijos ginkluotųjų pajėgų vadovybė, tikslingai siekdama palaikyti įtampą tarp Rusijos ir Vakarų valstybių. Galiausiai įvykusį J. Bideno vizitą Maskva linkusi vertinti kaip pasirengimą šiais metais numatytam JAV prezidento B. Obamos vizitui į Rusiją. Tikslus JAV prezidento B. Obamos vizito į Rusiją laikas kol kas nežinomas.

■ Parengta remiantis: *Jamestown.org, Kommersant.ru, Ng.ru, Rian.ru*
(Nuotrauka iš *Rian.ru*)